

La trencadansa de Prats de Lluçanès

Roser Reixach Brià

Amb les primeres notes de la Trencadansa, la plaça Vella comença a envoltar-se d'una olor característica, una olor que ens revolta les emocions més profundes. És l'olor que desprèn la colònia de les almorratxes, que amb els salts dels capdancers crea una atmosfera especial tant entre els balladors com entre el públic. La cobla, dirigida des del 2002 per l'Arnau Cirera, ha començat amb el passeig, una delicada melodia introductòria de la dansa que ens recorda que el cicle anual s'inicia de nou i que ha arribat la nostra festa major.

La Trencadansa es balla a Prats de Lluçanès el dia 22 de gener, quan celebrem la festa del nostre patró Sant Vicenç. És una època freda i grisa, a vegades amb glaçades. Però la màgia de la dansa ens fa oblidar-ho i, tots, petits i grans, anem a la plaça a sentir-nos una mica més pradencs, a reviure un any més un ritual que forma part del patrimoni identitari local.

Com tota dansa cerimonial té un protocol establert que comença a mig matí quan els dansaires surten de la casa de la vila juntament amb les autoritats, pubilles i hereus, gegants i públic. Fan un recorregut fins a l'església parroquial amb acompanyament musical i allà ocupen els primers bancs, igual que les autoritats. A la sortida, de nou el seguici es desplaça fins a la plaça Vella, lloc on hi haurà una estona per a posar-se bé la roba, pentinar-se... Són moments de nerviosisme entre els balladors, sobretot els que s'estrenen, i el públic que espera ho fa amb una il·lusió continguda, com si fos una novetat el que van a veure.

Els músics enceten la cerimònia amb el galop d'entrada i les vuit parelles de balladors volten la plaça. Els dos capdancers conviden l'alcalde i algú altre triat prèviament per l'ajuntament per fer amb ells i la seva parella també una volta. El ritual d'obertura de la dansa comença quan els capdancers, un després de l'altre, saluden les noies del seu grup en el passeig i les ruixen en determinats moment amb les almorratxes. Després els altres balladors s'hi incorporen en l'anomenat ballet de Déu. En renglera, a una banda els nois i a l'altra les noies, avancen endavant i enrera, saludant ells lleugerament la parella. A la tercera part arriba la corranda, on per acabar, en grups de dues parelles, els nois alcen les balladores enlaire. Aquesta part, des del 1985 compta amb la participació del públic, i una vegada l'han feta els dansaires, aquests conviden tothom a ballar-la. Al final s'estableix una renyida competència per veure quin grup aguanta més estona les balladores enlaire, i els músics també continuen bufant ...Tot seguit es torna a interpretar part de la Trencadansa

inicial, i els balladors saluden al públic agraïnt la seva atenció i col·laboració.

L'any 1965 va desaparèixer la cobla-orquestra Lira de Prats de Lluçanès, i a partir d'aquella data sempre van anar venint cobles de fora del poble a interpretar-la. Això sí, sempre dirigits pel Josep Cirera, el director de la mencionada cobla pradenca. El 2002, el seu nét Arnau el va substituir, i tres anys després una nova formació de músics locals la tornava a interpretar: l'Espontània del Lluçanès.

L'estructura actual de la dansa no és la que es ballava a mitjans de s. XX, ja que les balladores més grans encara la recorden, a part que hi ha les partitures on també s'observen lleugeres variants. Sembla ser que l'actual Trencadansa va ser una proposta a començaments dels anys seixanta del segle passat de l'esbart Maragall de Barcelona, quan van venir a ballar-la ells el 1959 i el 1960, i després van ser substituïts el 1962 per una colla de nens i nenes de la localitat. Aquest esbart també va introduir un ball de garlandes que es va fer fins el 1982 però que es va decidir suprimir-lo al considerar que no tenia res a veure amb la Trencadansa. Així doncs avui la Trencadansa consta de tres parts diferenciades: la Trencadansa, el ballet de Déu i la corrandà, essent anomenats aquests dos darrers ballets de Sant Vicenç per part d'alguns estudiosos. Per les informacions de la gent gran i pel que està recollit a l'obra de Pelegrí Casades *Lo Lluçanès*, editada el 1897, i al *Costumari Català*, de Joan Amades, editat entre el 1950-56¹, sabem que la ballaven sis parelles, mentre que ara en són vuit. També repassant les partitures, s'observa que hi havia la dansa (actual Trencadansa), tres ballets i dues corrandes. Actualment només hi ha tres melodies i les partitures utilitzades són una harmonització i instrumentació fetes l'any 1953 per Daniel Sanahuja, de Sabadell, segons sembla partint d'un recull del mestre Rigall realitzat als anys 30 del segle passat.

La indumentària també ha anat variant al llarg dels anys, i el darrer canvi es va fer el 2003, quan es va renovar totalment el de les noies. Ara porten mantellines blanques, cossets negres, faldilles llargues, enagos, mitges blanques i sabates negres. Els nois jaqueta de vellut negre, camisa blanca, pantalons fins sota genoll de vellut negre, faixes vermelles, mitges blanques, barretines vermelles (les porten però no se les posen al cap, sinó que pengen de la faixa), i espadenyes de vetes negres. A més els capdansers porten una vistosa capa negra que voleia quan salten, sabates i un barret de copa. L'element més característic i distintiu però en són les almorratxes, uns recipients de vidre amb diferents brocs per on surt

¹ CASADES I GRAMATXES, *Lo Lluçanès. Excursions a dita comarca*. Centre Excursionista de Catalunya. Tipografia l'Avenç, 1897. Reedició de l'ajuntament de Prats de Lluçanès, 1997.
AMADES, Joan *Costumari Català. El curs de l'any*. Editorial Salvat. Barcelona, 1950-56

la colònia, que havien estat substituïts a mitjans del segle passat per rams de flors i que a finals del s.XIX ja s'utilitzaven a la nostra dansa. Aquest vestuari és propietat de l'ajuntament que el cedeix als balladors per la festa i el té en dipòsit l'associació encarregada dels assajos. Encara que ha anat variant en el temps, hi ha hagut alguns elements que s'han mantingut fixos, com és el cas del barret de copa dels capdansers i la capa, antigament anomenada gambeto, a part de les mantellines de les dones, que algun temps van estar substituïdes per rets.

Després de la interrupció per la guerra civil, la Trencadansa es va tornar a ballar el 1941 i des de llavors s'ha mantingut per la tasca desinteressada de nombroses persones i entitats que any rera any s'han encarregat de buscar els balladors i assajar. Durant molt temps ho va fer l'Anselm Gost, el *Perussa*, qui al costat del Joan Colomer, el *Trepadelles*, i l'Isidre Soler, el *Mano*, van actuar molts anys de capdansers. Més endavant va ser el fill del primer d'aquests, el Manel Gost, qui se'n va fer càrrec dins el Grup Germanor en l'etapa 1973-1993, mentre que actualment aquesta tasca la du a terme l'associació Dansa i Tradició des del 1994.

La Trencadansa sempre ha tingut un significat especial per als pradencs, i els gegants de la localitat, el Vicenç i l'Àgata, en representen els dos capdansers. Ells són els emissaris de la nostra dansa arreu on es desplacen i mostren amb orgull com la nostra vila encara se sent identificada amb les tradicions.

Prats de Lluçanès. Publicat a Caramella XVIII, el gener del 2008.